

। अथापस्तंबोक्तश्राद्धसंकल्पप्रारंभः ।

11

॥ २ ॥

वान्परमे

श्वरः प्रीयतां नमः ॥ पडाहुतिवैश्वदेवं कुर्यात् ॥ * एवं विवुरदूरभार्याप्रवासीस्नातकब्रम्हचारीण इति ॥ ॥ ॥
 आचम्य । पवित्रपाणिः प्राणानायम्य । पवित्रवंतः परिवाचमासते पितृणां प्रेतोऽभिरक्षति त्रितं । महः समुद्रं वरुणः स्तिरोदधे धीरा इच्छेत् कुर्वन् रणे वारभं ।
 ॥ पवित्रे धृत्वा । तिथिर्विष्णुस्तथावारो नक्षत्रं विष्णुरेव च ॥ योगश्च करणं चैव सर्वविष्णुमयं जगत् ॥ विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः ॥ श्रीमद्भगवतो म० पुण्यति
 थौ पुरुरवार्द्रवसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां ॥ प्राचीना विती ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां—(अमुकगोत्राणां अमुकशर्मणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपा
 णां) । प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धादौ देहेन्द्रियआत्मद्रव्यस्थलगृहभांडभाजनशुद्ध्यर्थं प्रायाश्चित्तसूक्तजाप्यमंत्रपठनमहं करिष्ये । कुरुष्व । सव्यं ॥ यवोदक
 तिलोदकं च करिष्ये ॥ इमं मे गंगेयमुने० मया—(ताम्रपात्रे उदकां निक्षिप्य) ॥ गंधद्वारादुरा० श्रियं—(इति गंध) ॥ यवोऽसिधान्यं राजोवाचारुणो मधुसंयु
 तः । निर्गोदः सर्वपापानां पवित्रमृषिभिः स्मृतं—(इति यवान्) ॥ तिष्ठोऽसि सोमं देवत्योगोऽसौ देवनिर्मितः । प्रतनवाद्भिः प्रतनस्वध एहि । तिलान् । कांडा
 त्कांडात्प्ररोहंती परुषः परुषः परि ॥ एवानोदूर्वे प्रतनुसहस्रेण गतेन च—(इति कूर्चं निक्षिप्य) ॥ याः फलिनीर्या अफला अपुष्पायाश्च पुष्पिणीः ॥ बृह
 स्पतिप्रसूतास्तानां मुंचंस्त्वहं सः—(पूगीफलं) ॥ अग्रे रेतेऽश्वद्वहिरप्यमभ्यः संभूतममृतं प्रजासु ॥ तत्संभरं नु तर्तो निधायाति प्रयत्नं दुरिति तरेयं ॥

टीपः—बृहन्नारदीये—स्नातकाविधुरावास्त्युयादिवाब्रह्मचारीणः ॥ अग्नौ करणहोमं तु कुर्युस्ते लौकिकेन लः ॥ तैत्तिरीयै ब्रह्मचारीस्नातकाविवुरलौकिका
 मावेव अयाश्च मंत्रेणेति सिद्धि कृत्वा होमः । कार्यः संस्काररत्नमाला । १ कूर्चप्रमाणः—दर्शे पंचाद्विके सप्तमहालयनवस्तथा ॥ कूर्चं तु त्रिविधं ज्ञेयं शेषं षट्पौरुषं
 विदुः ॥

बृहस्पतेजुपस्वनोद्व्यानिविश्वदेव्य । रास्वरत्नानिद्राशुभे (इतिहिरण्यं) । यवतिलपात्रयोः अग्रं गंधः इमानि पुष्पाणि तुलसी इल साहितानि दर्भपत्राणि ।
 कृष्णार्द्धैर्जुहुयाद्योपृतइयमन्येतयथास्तेनोयथाभ्रूणहवसेभवातियोधेनैरेतः संचितियदवर्चीनमेनोभ्रूणहत्यायास्तस्मान्नुच्यतेयावदेनोदीक्षामुपैति
 दीक्षितएतैः संततिजुहोतिसंवत्सरेदीक्षितोभवातिसंवत्सरादेवात्मानं पुनर्तिमासं दीक्षितोभवातियोमासः संवत्सरः संवत्सरादेवात्मानं पुनर्तिचतुर्विंश
 तिरात्रीर्दीक्षितोभवातिचतुर्विंशतिर्यमासाः संवत्सरः संवत्सरादेवात्मानं पुनर्तिद्वादशरात्रीर्दीक्षितोभवातिद्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सरादेवात्मानं
 पुनर्तिषड्रात्रीर्दीक्षितोभवातिषड्वाकृतयः संवत्सरः संवत्सरादेवात्मानं पुनर्तिषोरात्रीर्दीक्षितोभवातित्रिपदागायत्रीर्गायत्रियः एवात्मानं पुनर्तिनमा
 समंश्रीयन्नस्त्रियमुपैयानोपर्यासीतजुगुप्सेतानृतामयोब्राह्मणस्यं ब्रतं यथाशुभं जन्मस्यामिक्षा वैश्यस्याथोसौम्येऽथ ध्वरपतद्वतं ब्रूयाद्यदिसन्येतोपदस्या
 मीत्योदनंधानाः सक्तूनघृतमित्यनुव्रतयेदात्मनोनुपदासाय ॥ तिलोदकयवोदकेनवार्जनंकुर्यात् ॥ शुचीबोहव्यामस्तः शुचीनां शुचिं हिनोम्य
 ध्वरं शुचिभ्यः ॥ क्रुतेनसत्यवृत्तसाधं आयनलुचिं जन्मानः शुचयः पात्रकाः ॥ अग्निः शुचिं व्रतत्तमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः ॥ शुचीरोचतआहु
 तः ॥ उप्रेगुचयस्तं शुक्राभ्राजैरिते ॥ तत्रज्योतींश्चर्चयः ॥ ब्राह्मणेष्वमृतं हितं ॥ येन देवाः पवित्रेण ॥ आत्मानं पुनर्तेसदा ॥
 तेन सहसंवारेण ॥ पात्रमान्यः पुनंतुमा ॥ प्राजापत्यं पवित्रं ॥ शतोद्यामं हिरण्यं ॥ तेन ब्रह्मविदो व्रतं ॥ पूतं ब्रह्म पुनीमहे ॥ इंद्रः
 सुनीतीसिद्धमापुनातु ॥ सोमस्वस्त्यावरुणः सुमीच्या ॥ यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातुमा ॥ जातवैदामोर्जयंत्यापुनातु ॥ अपवित्रः पवित्रो
 वा सर्वावस्थांगतोपि वा ॥ यस्मरेत्पुंडरीकाक्षं स याद्याभ्यंतरः शुचिः ॥ सर्वाणि स्थलानि शुचयो भवन्तु—(संतु शुचीनि०) ॥ तिलदर्भहिरण्यं
 गृहीत्वा—(विप्रान्त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य) ॥ समस्तसंपत्समवाप्तिहेतवः समुत्थितापत्कुलधूमकेतवः ॥ अपारसंसारसमुद्रसेतवः पुनंतुमां ब्राह्मण

पादपांसवः ॥ आपद्धनध्वांतसहस्रभानवःसमीहितार्थर्पणकामेधनवः ॥ समस्ततीर्थीद्युपवित्रमूर्तयोरक्षंतुमांब्राह्मणपादपांसवः ॥ विप्रौघः
 दर्शनात्सिंघीयंतेपापराशयः ॥ वंदनान्मंगलावाप्तिरर्चनादच्युतंपदं ॥ अभिव्याधिहरंनुणामृत्युदारिद्र्यनाशनं ॥ श्रीपुष्टिकीर्तिद्वंद्वे
 विप्रश्रीपादपंकजं ॥ यावतीवैदेवतास्ताःसर्वावेदविदिब्राह्मणेवंसंतितस्माद्ब्राह्मणेभ्योवेदविभ्योदिवेदेवेनमस्कुर्वन्नाल्लोलकीर्तयेदेताएवदेवता
 प्रीणाति ॥ द्वौनमस्कारौकृत्वा ॥ नमोदेवेभ्यः ॥ अपसव्यं ॥ स्वभापितृभ्यः ॥ पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांअ०
 श० ॥ पितुःप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धकर्तुममाधिकारसंपदस्तिवातिभवंतोब्रुवंतु—(अस्तुश्राद्धादिकारसंपत्) ॥ कालस्यमुख्यकालो
 स्तिवातिभवंतोब्रुवंतु—(कालस्यमुख्यकालोस्तु०) ॥ ॥ ॥ पाकदीनांपवित्रतास्तिवातिभवंतोब्रुवंतु—(पाकादीनांपवित्रतास्तु०)
 सर्वेपाकाःशुचयोभवंतु ॥ सव्यं । प्रागानायम्य ॥ पुरुरवाद्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां ॥ अपसव्यं ॥ पितुःप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धेपितृपिता
 महप्रपितामहानां ॥ गो० श० वसुद्रा० ॥ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धसंस्कारंसाग्रंकरणं सर्वेगेनविधिनापुष्पदनुत्तेयासत्रःकरिष्ये—(कुरुष्व) ।
 सव्यंब्राह्मणवरणंक० । कुरु० । पुरुरवाद्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांस्थानेत्वयाक्षणःकरणीयः । (सुकरणीयः) । एवंद्वितीयदेवार्थेक्षणःकरणीयः ।
 (सुकर०) ॥ अपसव्यं ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां ॥ गो० श० वसुद्रा० स्थानेत्वयाक्षणःकरणीयः—(सुकरणीयः) । (पित्रर्थेत्वया
 क्षणःकरणीयःपितामहस्यत्वया०प्रपितामहस्य०) ॥ सव्यं ॥ अक्रोधनैःशौचपरैःसततंसत्यवादिभिःभवितव्यंभवद्भिश्चमयाचअस्मत्पि
 तुःप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धकारणात् ॥ (श्राद्धकर्मणि) ॥ * देवपार्थस्थानेचतुरस्त्रमंडलंकृत्वा ॥ अयंगंधः । यवाक्षतकुशाः ॥ पुरुरवाद्रवसंज्ञ

काविश्वेदेवाः आगतसुस्वागतं ॥ पुरु० देवाः इदं वः पाद्यं ब्रह्मणे भूर्भुवः सुवः इदं वः पाद्यं (सुपाद्यं) ॥ शंभो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ॥
 शंभोराभिसंवन्तु नः ॥ शुक्रमसिज्योतिरपितेजोसिदेवो वः प्राचेतोतु नृत्वा छिद्रेण पवित्रै गयसोः पूर्वै रश्मिभिः ॥ चरणं पवित्रं वित्तं पुराणं येन
 पूतस्तरति दुष्कृतानि ॥ तेन पवित्रेण शुद्धेन पूता अतिपाप्मानमरातिरतेता ॥ नमो ब्रह्मण्यदेवाय गोब्राह्मणहिताय च ॥ जगद्धिताय कृष्णाय
 गोविंदाय नमोनमः ॥ वंदनान्मंगलावाप्तिः ॥ अपसव्यं ॥ पितृपाद्यं स्थानेन वर्तुलमंडलं कृत्वा ॥ अयंगंवः अयंतिलकुशा अस्मत्पितृपि० महाः ॥
 आगतं—(सुस्वागतं) ॥ गोत्राः पितृपितामहप्रपितामहाः । भूर्भुवः स्वधा इदं वः पाद्यं ३ ॥ सव्येन सुपाद्यं ॥ शंभो देवी० ॥ अप० ॥ शुक्रमसि
 ज्यो० ॥ सव्यं ॥ चरणं पवि० ॥ वंदनान्मंगलावाप्तिः ॥ हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य ॥ ब्राम्हणै सह आचम्य ॥ पुरुरवाद्रवसंज्ञकाविश्वेदेवा
 भूर्भुवः सुवः स्तां अयं वो विष्टरः ॥ अत्रोपविशन्तु भवंतः—(अत्रोपविशामः) ॥ अपस० ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाः भूर्भुवः स्वधा स्तां अ
 मीतो विष्टरः ॥ अत्रोपविशन्तु भवंतः—(अत्रोपविशामः) ॥ विष्टरं ते पवित्रत्यागः ॥ आचम्य ॥ पवित्रे वृत्त्वा ॥ पवित्रं वतः प० ॥
 अद्य पूर्वोच्च० तियो ॥ प्राचीनावीती अस्मत्पितुः प्रतिसांवत्सरिक अपक्रांतश्राद्धकर्मकरिष्ये—हु० ॥ चतुर्दिक्षु यज्ञोदकं प्रोक्षेत् ॥ अहं हता असु
 रारक्षां सिपिशाचा ये क्षयंति पृथिवीमनु ॥ अन्यत्रैतो गच्छंति यत्रैते पांगतमनः ॥ अप० । दक्षिणतः । चतुर्दिक्षु तिलान्विकीर्य ॥ वातिलोदकं प्रोक्ष्य ॥
 उदीरितामवरुत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ॥ असुं यईयुरवृक्षाकृतं ज्ञास्ते नो वन्तु पितरो हवैवु ॥ सव्यं ॥ गायत्रीमंत्रेण पाकप्रोक्षणं ॥

टीपः—१ वितस्तिमात्रं पितृणां दक्षिणे वर्तुलं भवेत् ॥ २ बहिरंगेन अष्टकृत्वा तत्र ब्राह्मणानां यादप्रक्षालनं — विश्वप्रकाशः

यदेवादेवहेलंनंदेवांसश्चकृमावयं ॥ आदित्यास्तस्मान्मा मुंचतर्तस्यर्तेनमामित ॥ देवाजीवनकाम्यायद्वाचानृतमूदिम ॥ तस्मान्नइह
 मुंचतावेवेदेवाःसजापसः ॥ ऋतेनद्यावापृथिवीऋतेनत्वत्सरस्वति ॥ कृतापाह्येनसोयत्किंचानृतमूदिम ॥ पाकादिनांपवित्रतास्तु ॥
 सर्वपाकाःशुचयोभवंतु ॥ श्राद्धार्थाःसंपादितपदार्थाःदेशतःकालतश्चश्राद्धेहवियोग्याभवंतु ॥ अप० श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं ॥
 वस्वादींश्चपितृभ्यात्वाततःश्राद्धंप्रवर्ततेप्रवर्तय ॥ सव्यं ॥ देवताभ्यः ॥ अप० ॥ पितृभ्यश्चनमःस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमोनित्यमे
 वनमोनमः ॥ सव्यं ॥ पुरुरवा० ब्रह्मणेभूर्भुवःसुवः—इदमासनं ॥ स्वासनं ॥ आस्यतांधर्मोसेआपः ॥ दैवेक्षणःक्रियतां ॥ ॐ तथा ॥ प्राप्नो
 तुभवाप्रान्प्रवानि ॥ भूमिंप्रोक्ष्य ॥ दर्भावास्तूर्य ॥ पात्राद्वयं पुञ्जनिधाय ॥ प्रोक्ष्य ॥ उत्तानेप्रोक्ष्य ॥ यवान्विकीर्यदर्भातर्हितेष्व
 पआसिच्य ॥ तूष्णींउदकमापूर्य ॥ शन्नोदेवीत्यभिर्मन्त्र्य ॥ शन्नोदेवो० ॥ यवोसिधान्य० ॥ अर्घ्यपात्रयोःअयंगंधः । इमानिवःपुष्पाणि
 तुलसदिलानि ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्योवोजुष्टुं गृह्णामि २ इतिमंत्रेणाव्येपात्रयोःकुशंभ्रामयित्वानिरस्य ॥ देवपात्रेसंपन्नेसुसंपन्नेस्वाहाध्वःसं
 त्वर्घ्यो ॥ पुरुरवार्द्रवसंज्ञकाविश्वान्देवान्भवत्स्वावाहायिष्ये—(आवाहय) ॥ विश्वेदेवासआगतशृणुतामइमं हव्यं ॥ एदंवर्हिर्निषीद
 त ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमंहव्यंमेयेअंतरिक्षेयउपद्यविष्ट ॥ येअग्निजिह्वाउतवायजत्राआसद्यास्मिन्वाहीपिमादयन्वं ॥ आगच्छतुमहाभागावि
 श्वेदेवामहाबलाः ॥ येअत्रविहिताश्राद्धेसावधानाभवंतुते—(सावधानोऽस्तु) ॥ यादिव्याआपःपयसासंबभूवुर्याअंतरिक्षऽउतपार्थिवीर्याः ।
 हिरण्यवर्णाग्रिग्यास्तान्आपःशस्योनासुहवाभवंतु ॥ पुरुरवार्द्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाःइदंवोअर्घ्य—(अस्त्वर्घ्य) ॥ पात्रेस्थःनेस्था ॥ ततःशुद्धोदकं ।
 अर्चतुप्रार्चतुप्रियमेधासोअर्चता ॥ अर्चतुपुत्रकाउतपुरनंधृष्णवर्चत ॥ पुरुरवा० यथाभागशःअमोवोगंधाः—(सुगंधाः) ॥ स्वाहानमोनमम ॥

आर्यनेतेपरायणेदूवीरोहंतुपुष्पिणीः । हृदाश्चपुंडरीकाणिसमुद्रस्यमृदाइमे । मान्यार्थेइमानिवःपुष्पाणि-सुपुष्पाणि । स्वाहानमोनमम ॥ धूरसि
 धूर्वधूर्वतंधूर्वतयोस्मान्धूर्वतितंधूर्वयंवयंधूर्वीमः ॥ उदकेनैवसांकल्पितंधूमः-(सुधूपः) ॥ उद्दीप्यस्वजातवेदोपुष्टानिर्ऋतिमम ॥ पशूश्चमधुमावह
 जीवनेचदिशोदिश ॥ ज्वालाभिधेगृहस्थितंवोज्योतिः-(सुज्योति) ॥ अनुलेपनार्थेगोपीचंदनं-(सुचंदनं) ॥ धारणार्थेयज्ञोपवीतं-(सूप
 वीतं) ॥ फलार्थेपूगफलं-(सुफलं) ॥ आच्छादनार्थेकिचिद्विरण्यं ॥ पवित्रार्थेइमौकुशौ-(अस्तुपवित्रं) ॥ युवांसुवासाःपरिवीतआ
 गात्सउश्रेयान्भवातिजायमानः ॥ तंधीरांसःकृवयउन्नयतिस्त्राधियोमनसादेवयंतः ॥ देवेभ्यःएतानिगंधपुष्पधूपदपिआच्छादनांतापंचोपचाराः
 सर्वेसंपूर्णाभवंतु ॥ अर्चनविधौप्वर्चितमस्तु ॥ युष्मदनुज्ञेयादेवाद्यर्चनंसंपूर्ण ॥ अपसव्यं ॥ पित्राद्यर्चनंकरिष्ये-(कुरुष्व) ॥ पितृपि
 तामहंपितामहानांगोत्रा०श०वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ ब्रह्मणेभूर्भुवःस्वधाइदमासनं-(स्वासनं) ॥ आस्यतांधर्मोसिअपः ॥ प्रतिसां
 वत्सरिकश्राद्धेपित्र्येक्षणःक्रीयतां ॥ ओंतथा ॥ प्राप्नोतुभवान्-प्राप्नवानि ॥ भूमिप्रोक्ष्य ॥ दक्षिणाग्रांदर्भानास्तीर्य ॥ तत्र
 पात्रत्रयंयुञ्जनिधाय ॥ गायत्र्यप्रोक्ष्य ॥ उधृत्य ॥ उत्तानेप्रोक्ष्य ॥ दक्षिणाग्रान्दर्भान्निधाय ॥ उदकंपूरयित्वा ॥ शंभोदेवी
 त्यभिषंज्य ॥ शंभोदेवी० ॥ तिलोसिसोमं०एहि । अस्मत्पितरंअमुकगोत्रंअ०शर्मणंवसुरुपंइमान् लोकान्प्रीणयाहिनस्वधानमः । एवं ।
 पितामहं० ॥ प्रपितामहं०-(प्रतिमंत्रंप्रतिपात्रेतिलान्निक्षिप्य) ॥ अर्घ्यपात्रेषुअयंगंधःइमानिपुष्पाणितुलसीदलानी ॥ सर्वेउपचाराःतिलैः
 संपूर्णाःसंतु ॥ पितृपात्रेतेवोजुष्टंगृहामिपितामहपात्रे०प्रपितामहपात्रेतेवो०अर्घ्यपात्रेषुदर्भभ्रामइत्वा ॥ अर्घ्यपात्राणिपन्नानिसुसंपन्ना
 नि ॥ स्वधार्घ्यःसंवर्घ्यः ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहान्अमुकगोत्रान्अमुकशर्मणःवसु०पान् ॥ भवत्सुआवाहयिष्ये-आवाहया ॥

उ॒शंत॑स्त्वाहवामह॒उ॒शंतः॑समि॒धीम॑हि ॥ उ॒शंनु॑शतआ॒वंह॑पितृ॒हवि॑पे॒अत्त॑वे ॥ आ॒र्यै॒तुनः॑पि॒तरः॑सो॒म्यासो॑मि॒ष्वत्ता॒पथि॑भिर्दे॒व्यानाँः ॥ अ॒स्मि
 न॒यज्ञे॑स्व॒ध्याम॑दं॒त्वधि॑ब्रुव॒न्तुते॑अ॒व॒न्त्य॒स्मान्- (ह॒स्तोति॑लान्गृही॒त्वाप्र॑तिवि॒प्रमा॑चाह) ॥ सा॒व॒धाना॑भ॒व॒न्तुते॑- (सा॒व॒धानो॑स्तु) ॥ यादि॒व्याआ॑पःप॒थं
 सा०भ॑व॒न्तु ॥ अ॒स्मत्पि॑तःगो॒त्रश॑र्मे॒नव॑सु॒रूप॑इ॒दंते॑र्घ्य- (अ॒स्त्वर्घ्यः) ॥ ए॒वंपि॑तामह०गो०श०रु०इ॒दंते॑र्घ्यप्र॒पिता॑महः०गो०श०आ०इ॒दंते॑र्घ्य-ततः
 शु॒द्धोद॑कं ॥ अ॒र्च॑त॒प्रार्च॑त् ॥ गंध॑द्वारां० ॥ पि॒तृपि॑तामह॒प्रपि॑तामहाः॒यथा॑भा॒गशः॑अ॒र्माते॑गंधाः- (सु॒गंधाः) आ॒र्येने॑ते० ॥ मा॒ल्यार्थे॑इ॒मानि
 व॒पुष्पा॑णि- (सु॒पुष्पा॑णि) ॥ धू॒र॑सि॒धूर्व॑धूपः- (सु॒धूपः) ॥ उ॒द्दी॒प्यस्व॑जात० ॥ सूर्य॑स्थि॒तंवो॒ज्योतिः॑- (सु॒ज्योतिः) ॥ अ॒नुले॑प
 ना॒र्थेगो॑पीचंदनं- (सु॒चंदनं) ॥ धा॒रणो॑र्थ॒यज्ञो॑पवी॒तं- (सू॒पवी॑तं) ॥ फ॒ला॒र्थेपू॒गफ॑लं- (सु॒फलं) ॥ आ॒च्छाद॑ना॒र्थेकिंचि॑द्धि॒रण्यं ॥ प॒वित्रा
 र्थे॒इमे॑कुशाः- (अ॒स्तुप॒वित्रं) ॥ इ॒दंपि॑तृ॒भ्यो नमो॑अ॒स्त्वद्य॑ये॒पूर्वा॑सो॒यउ॑प॒रास॑ई॒युः ॥ येपा॒र्थि॒वेर॑ज॒स्यानि॑प॒त्ताये॑वा॒नून॑सु॒वृज॑नासु॒विशु॑ ॥ पि॒तृ
 पि॑तामह॒प्रपि॑तामहाःए॒तेअ॒त्रगंध॑पु॒ष्पधूप॑दी॒पआ॒च्छाद॑नांताःप॒ंचोप॑चा॒राःसर्वे॑संपूर्णा॒भव॑न्तु । अ॒र्चन॑विधे॒ष्वर्चि॑तमस्तु । यु॒ष्मद॑नु॒ज्ञेया॑पि॒त्राद्य॑र्चनं॒संपूर्णं॑ ।
 स॒व्यं ॥ वि॒ष्णोस्म॑रणपर्वकंमंड॒लादि॑पात्रासा॒दनं॑करि॒ष्ये- (कुरु॑ष्व) ॥ दे॒वस्था॑नेचतुर॒स्रमंड॑लंकृ॒त्वा ॥ अ॒पस॑व्यं ॥ पि॒तृपा॑त्रा॒स्थाने॑वर्तु॒लमंड॑
 लंकृ॒त्वा ॥ भो॒जन॑पात्राणि॒स्थाप॑येत् ॥ अ॒द्य०पु॒ण्यति॑थौअ॒स्मत्पि॑तुःप्र॒तिसा॑वत्स॒रिक्श्राद्धे॑भ॒वद॑नु॒ज्ञया॑अ॒ग्राय॑ग्नौकर॒णंकरि॑ष्ये- (क्री॒यतां) ॥ अ
 ग्नौकर॑णार्थंपात्रस्थमन्नमा॒दाय ॥ गा॒य॒त्र्याप्रो॑क्ष्य ॥ अ॒भिघा॑र्य ॥ अन्नं॑चतुर्भा॒गंकृ॒त्वा ॥ ई॒शान्य॑भा॒गेअ॒भिघा॑र्य ॥ तू॒ष्णींअ॒ग्निंप॑रि॒पिच्य॑ ॥
 अ॒ग्रेश्च॑तुर्दि॒क्षुदर्भा॑न्प॒रिस्ती॑र्य ॥ उ॒पवी॑ती ॥ सो॒माय॑पि॒तृपी॑तायस्व॒धानमः॑स्वाहा ॥ अ॒प० ॥ सो॒माय॑पि॒तृपी॑तायेदं० ॥ उ॒प० ॥ अ॒ग्नये॑क
 व॒यवा॑हनायस्व॒धानमः॑स्वाहाअ॒प० ॥ अ॒ग्नये॑क॒व्यवा॑हनायेदं० ॥ तू॒ष्णींअ॒प्रदा॑क्षि॒णंप॑रि॒पिच्य॑ ॥ पि॒तृपा॑त्रेअ॒भिघा॑र्य ॥ स्वर॑धेयंअ॒स्तुस्व॒धा ।

इत्यन्नं दद्यात्—(द्विवारं) ॥ आस्वधेत्याश्रावयति ॥ अस्तुस्वधेतिप्रत्याश्रावयति ॥ स्वधानमइतिवपट्करोतिस्वधाकारोहिपितृणां ॥ सव्यं ॥
 मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वै धानस्मृतार्थं जातमग्निं ॥ कविः संप्राजमतिं धिं जनानामासन्नापात्रं जनयंत देवाः ॥ इति पत्रेण देवरात्रे अभिघार्य ॥
 आमासुपकर्मैर्य आसूर्यं रोहयो दिवि ॥ धर्मनसामंतपतासुवृत्तिभिर्जुष्टं गिर्वै न से गिरः ॥ सोमो धेनुः सोमो अवैतमाशुः सोमो वीरं कर्मण्यं ददातु ॥
 सादन्वं विदुः सभेयं पितुः श्रवणं यो ददाशदस्मै । पितृपात्रे अभिघार्य । देवपूर्वकमन्नादिपरिवेष्य । अन्नशुद्ध्यर्थं अन्नसूक्तं पठेत् । आब्रह्मन्ब्राह्मणो
 ब्रह्मवर्चसी जायतामास्मिन् । ऐराजं न्यं इषव्यः शूरो महारथो जायतां दोग्ध्रीं धेनुर्वोढान् इवानाशुः सात्पिः पुरं धिर्योषेति जिष्णु रथेष्ठाः सभेयो युवा स्य यजमान
 स्य वीरो जायतां नि कामेन कामेनः पर्जन्यो वर्षतु फलिन्यो न ओषधयः पच्यंतां योगक्षेमो नः कल्पतां । आब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामित्याह । ब्राह्म
 ण एव ब्रह्मवसं दधाति ॥ तस्मात्पु राराजं न्यं इषव्यः शूरो महारथो जायतामित्याह ॥ राजन्यं एव शौर्यं मे
 हिमानं दधाति ॥ तस्मात्पु राराजं न्यं इषव्यः शूरो महारथो जायत ॥ दोग्ध्रीं धेनु रित्याह ॥ धेनुवामेव पयो दधाति ॥ तस्मात्पु रादोग्ध्रीं धेनु रं जायत ॥
 वोढान् इवानित्याह ॥ अशुः सत्पिरित्याह ॥ अश्व एव जवं दधाति ॥ तस्मात्पु राशुर
 श्वो जायत ॥ पुरं धिर्योषेत्याह ॥ योषित्येव रूपं दधाति ॥ तस्मात्स्त्रीयुवतिः प्रियाभावुका ॥ जिष्णु रथेष्ठा इत्याह ॥ आहवैतत्रा जिष्णु
 रथेष्ठा जायते ॥ यत्रैतेन यज्ञेन यजंते ॥ सभेयो युवेत्याह ॥ यो वै पूर्ववत्सी ॥ ससभेयो युवा ॥ तस्माद्युवा पुमं न्प्रियोभावुकः ॥ आस्य
 यजमानस्य वीरो जायतामित्याह ॥ आहवैतत्र यजमानस्य वीरो जायते ॥ यत्रैतेन यज्ञे ॥ नि कामेन कामेनः पर्जन्यो वर्षति इत्याह ॥ नि कामेनैका
 मेहवैतत्र पर्जन्यो वर्षति ॥ यत्रैतेन यज्ञेन ॥ फलिन्यो न ओषधयः पच्यंतामित्याह ॥ फलिन्यो हवैतत्रौषधयः पच्यंते ॥ यत्रैतेन यज्ञेन ॥

योगक्षेमोर्नः कल्पतामित्याह ॥ कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो गक्षेमः ॥ यत्रैते न यज्ञे न यजंते ॥ नमः ककुभायानिषंगिणैस्ते नानां पतये नमः ॥ नमो नि
षंगिण्डिषु धिमते तस्कराणां पतये नमः ॥ नमो निषंगिणै चेषु धिमते च ॥ ये तीर्थानि प्रचरंति सुकावंतो निषंगिणः ॥ तेषां सहस्रयोजने बधन्वा
नितन्मासि ॥ स इषुं हस्तैः सनिषंगिभिर्वशीसं स्रष्टा सयुधैर्द्रोणेन ॥ स स्मृष्टुजित्सोमपावां हुश्रूध्वध्वन्वा प्रतिहिताभिरस्ता १ इत्यन्नसूक्तं ॥
गायत्रीमंत्रेण पात्रस्थमन्नं प्रोक्ष्य ॥ सत्यं त्वर्तेन परिपिंचामि ॥ देवपात्रे यवोदकेन प्रदक्षिणं परिपिच्य ॥ पृथ्वीतेपात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्त्वा
मुखे अमृतं मृतं जुहोमि स्वाहा ब्राह्मणानां त्वाविद्यावतां प्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसिमैपां स्रष्टा अमुत्रामुष्मिलोके ॥ इदं विष्णुर्वि० सुरे ॥ स्वाहा
श्रीविष्णो हव्यं रक्षस्व पुरुरवा० देवाः एतद्वो हव्यं सपरिकरं ब्राह्मणस्त्वा हवनीयाथेदं तं दास्यमानं च आतृप्तेः तत्सर्वं गय इयं भूमि गया गदाधरो भोक्ता भोक्ता
च ब्रह्मा ब्रह्मरूपमन्नं कल्पितसौवर्णपात्रस्थितमन्नं अक्षय्यवटच्छायेयं—(अंगुष्ठेन्नान्नमुपस्पर्शयति) ॥ पुरुरवाद्रवसंज्ञिकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदं मिदं
मन्नं शक्तयोपस्कारसहितं अमृतरूपेण स्वाहा संपद्यतां हव्यं नमम ॥ गयायां श्रीविष्णुपदे दत्तमन्नमक्षय्यमस्ति त्वतिभवंतो ब्रुवन्तु ॥—गयायां विष्णुपदे द
त्तमस्तु ॥ ये देवा दिव्येकां दशस्थ पृथिव्या मध्येकां दशस्थ ॥ अप्सुषदो महिनैकां दशस्थ ते देवा यज्ञमिमं जुषध्वं ॥ विश्वे देवास्तुष्टावरदा भवन्तु ॥
एवं द्वितीयदेवपात्रे ॥ पितृपात्रे गायत्र्या मन्नं प्रोक्ष्य ॥ अपसव्यं ॥ सत्यं त्वर्त्येन परिपिंचामि ॥ पृथ्वीतेपात्रं० स्वधा श्री
विष्णोः कव्यं इक्षस्व ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहो देवताः एतद्वः कव्यं सपरिकरं दत्तं दास्यमानं च आतृप्तेः तत्सर्वं गय इयं भूमि गया गदाधरो भोक्ता भो
क्ता च ब्रह्मा ब्रह्मरूपमन्नं कल्पितरजतपात्रस्थितमन्नं अक्षय्यवटच्छायेयं ॥ पितृपिता० भ्यः गोत्रेभ्यः शर्मभ्यः इदं मिदं मन्नं अमृतरूपेण संपद्यतां स्वधा क
व्यं नमम ॥ गयायां श्रीरुद्रपादादिसमस्तपादेषु दत्तमस्तु ॥ गया गदाधरः प्रीतो भवतु ॥ ये चेह पितरो ये च नेह याश्च विद्याश्च उचनं प्रविश ॥

अग्रेतान्वेत्थयति ते जातवेदस्तया प्रत्तस्वधया मदंतु स्वधानमः । पितृभ्यः यथासांकल्पितमन्नं प्रीयतां । सव्यं ॥ ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हु-
 तं ॥ ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्म कर्मसमाधिना ॥ हरिर्दाता हरिर्भोक्ता हरिर्न्नम्रजापतिः ॥ हरिर्विप्रशरीरस्थो भुंक्ते भोजयते हरिः । चतुर्भिश्च च-
 तुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च ॥ हुयते च पुनर्द्वाभ्यां समे विष्णुः प्रसीदतु ॥ तत्सत् ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ देशकालपात्रमंत्रतंत्रकृतभोक्तृद्रव्यैः सर्वे न्यूनातिरि-
 क्तान्यछिद्रमस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ सर्वे न्यूनातिरिक्तान्यछिद्रमस्तु ॥ अद्य० पुण्यतिथौ ॥ प्राचीनार्वाती ॥ पितृपितामहप्रपितामहान्गोत्रा-
 न्शर्मणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपान् तान् उदिश्य मया क्रियमाणेन प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धान्नप्रदानेन पितृपितामहप्रपितामहान्गोत्राणां शर्मणां वसुरुद्रा०
 णां एतेषां सर्वसकलं भूत्वा पुनरावृत्तिरहितशाश्वतब्रह्मलोकावाप्तिरस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ पुनरावृत्तिरहितशाश्वतब्रह्मलोकावाप्तिरस्तु ॥ सव्यं
 मधुवातां कृता० भवंतु नः ॥ मधुमधुमधुं ॥ सर्वमध्वस्तु ॥ ईशानविष्णुं कमलासनकार्तिकेयवन्दित्रयार्करजनीशगणेश्वराणां ॥ क्रौंचाम-
 रेंद्रकलशोद्भवकश्यपानां सभ्यावसथ्यदधिकण्वमतंगवानां ॥ संध्यात्रयाभ्रवट्फल्गुगदाधराणां पादानामामिसततं पितृमुक्तिहेतोः ॥ गयायै नमः ।
 गदाधराय नमः ॥ पुंडरीकाक्षाय० । कार्शा विश्वेश्वराय० ॥ गयेयं गयेयं ॥ देवतानेवेद्यं ॥ अपसव्यं ॥ एको विष्णुर्महद्भूतपृथक् भू-
 तान्यनेकशः ॥ त्रीन् लोकानव्याप्य भूतात्मा भुंक्ते विष्वभुगव्ययः ॥ अनेन ममापितुः प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धीयब्राह्मणभोजनेन पितृ० स्वरूपी श्रीमज्ज-
 ना ईशवासुदेवः प्रीयतां० ॥ सव्यं ॥ देवेभ्यः तत्सत् अमृतमस्तु ॥ अपसव्यं ॥ स्वधापितृभ्यः तत्सत् अमृतमस्तु ॥ श्रद्धायां प्राणे निविष्टो
 मृतं जुहोमि ॥ श्रद्धायां प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ श्रद्धायां प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ श्रद्धायां प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ ब्रह्मोणमआ-
 त्मामृतं त्वाय ॥ इति जपेन् । अप० पितृपूर्वकं पूर्वापोशनार्थं उदकं दत्वा ॥ सव्यं देवानां ॥ अमृतोऽप्रस्तरं गमासि ॥ श्रद्धायां प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि ॥

शिवोवाविशाप्रदाहाय ॥ प्राणायस्वाहा ॥ श्रद्धायामपानेनिर्वि० ॥ अपानायस्वाहा ॥ श्रद्धायामव्यानेनिर्वि० । व्यानायस्वाहा ॥
 श्रद्धायामुदानेनिर्वि० ॥ उदानायस्वाहा ॥ श्रद्धायामसमानेनिर्वि० हाय ॥ समानायस्वाहा ॥ ब्रह्मणिमआत्मासृत्तत्वाय ॥ नेत्रस्प
 र्शार्थेउदकंदत्वा ॥ दशगायत्रीजपेत् ॥ अपेक्षितंयाचितव्यंत्याज्यंचैवानुपेक्षितं ॥ उपविश्यसुखेनैवभोक्तव्यंस्वस्थमानसैः ॥ विद्यमानशाक
 पाकादिपदार्थेषुयद्रोचतेतद्वाह्यंन्नरोचतेतत्याज्यंयथासुखंजुषध्वं ॥—जुषामहे ॥ अभिश्रवणसूक्तानिपठेत् ॥ राक्षोग्नान्पितृलिंगकान्सूक्तान्श्राव
 यिष्ये—(आश्रावया) ॥ देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यश्च ॥ नमस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमोनित्यमेवनमोनमः ॥ ईशानःपितृरूपे
 णमहादेवोमहेश्वरः ॥ प्रीयतांभगवानीशःपरमात्मासदाशिवः ॥ सप्तव्याधादशारण्येमृगाःकालांजनेगिरौ ॥ चक्रवाकाःसरोद्वीपेहंसाःसरास
 मानसि ॥ तेषिजाताकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः ॥ प्रस्थितादीर्घमध्वान्नयूयंकिमवसीदथ ॥ अमूर्तानांचमूर्तानांपितृणांदीप्ततेजसा । नमस्यामि
 सदातेषांभ्याशीनांयोगचक्षुषां ॥ चतुर्भिश्च० प्रसीदतु ॥ भोजनांतेविकिरंदद्यात् ॥ अप० असंस्कृतप्रमीतानांत्याकुलभागिनां ॥ उच्छिष्टभागधे
 यानांविकिरेषुदर्भासनं ॥—इतिमंत्रेणदेवपितृपात्र्योर्मध्येदर्भानास्तीर्य ॥ सव्यं ॥ मधुवाताक्रुता०तुनः ॥ अप० ॥ अक्षन्नमी० हरी ॥ सव्यं ॥
 मधुमधुश्राद्धंसपन्नं—(सुसंपन्नं) ॥ विश्वेदेवाःतृप्तास्थः ।—(तृप्तास्मः) ॥ अप० । पितृ० महाःमधु० सपन्नं—सु० ॥ पितृ० तृप्तास्थः—तृप्तास्मः ॥
 असंस्कृतप्रमीतायेत्यागिन्योयाःकुलस्त्रियः ॥ दास्यामि तेभ्योविकिरमन्नंताभ्यश्चपैतृकं ॥ तदुपरितिलोदकंदत्तनमम ॥ सव्यं ॥ असो
 मपाश्वेदेवायज्ञभागविवर्जितः । तेषामन्नंप्रदास्यामिविकिरंवैश्वदैविकं । यवोदकंदत्तनमम । विकिरंदद्यात् ॥ येअग्निदग्धायेनग्निदग्धायेवाजाताः
 कुलेमम ॥ भूमौदत्तेनपिंडेनतृत्पायांतुंपरांगतिं ॥ येअग्निदग्धेभ्यःयेअनाग्निदग्धेभ्यःअस्मत्कुलप्रसूतेभ्योजीवेभ्यःअयंउच्छिष्टपिंडंस्वयानमः ॥

तै० आप०

॥ ८ ॥

अग्निदग्धाअनग्निदग्धाश्चमार्जयंतां ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यपवित्रत्यागः ॥ आचम्यःपवित्रेवृत्वा ॥ पवित्रवंतःप०रभं ॥ शेषमुच्छिष्टभागभ्यो
नंदीयतां ॥ यजमानकुलेजातादासादास्योन्नकाक्षिणः ॥ तेसर्वेऽतृत्पिमायांतुमयादत्तेनभूतले ॥ अप० ॥ पूर्ववत्उत्तरापोशनार्थमुदकंदत्वा
अमृतापिधानमसि ॥ श्रद्धायांप्राणेनिर्विश्यामृतंहुतं ॥ प्राणमन्त्रेनाप्यायस्वा ॥ श्रद्धायांमपानेनिर्विश्यामृतंहुतं ॥ अपानमन्त्रेनाप्यायस्व ॥
श्रद्धायांव्यानोनिर्विश्यामृतंहुतं ॥ व्यानमन्त्रेनाप्यायस्व ॥ श्रद्धायांमुदानेनिर्विश्यामृतंहुतं ॥ उदानमन्त्रेनाप्यायस्व ॥ श्रद्धायांस
मानेनिर्विश्यामृतंहुतं ॥ समानमन्त्रेनाप्यायस्व ॥ अंगुष्ठमात्रःपुरुषोऽंगुष्ठं चसमाश्रितः ॥ इशःसर्वस्यजगतःप्रभुप्रीणातिविश्वभुक् ॥ रौरवे
पूयनिलयेपद्मार्बुदानिवासिनां ॥ अर्थिनामुदकंदत्तमक्षय्यमुपातिष्ठतु ॥ अद्यपूर्वोऽपुण्यतिथौ ॥ प्राचीनावीती ॥ पितुःप्रतिसांवत्सरिक
श्राद्धीयतिलोदकापिंडप्रदानंकरिष्ये-कुरु० ॥ अपामेभ्य्यज्ञियं सदेव शिवमंस्तुमे ॥ आच्छेत्ताद्योमारिषंजीवातिशरदःशतं ॥ आछिनत्ति ॥
अपहतासुरारक्षांसिपिशाचावेदिषतः ॥ इत्यद्भिरवोक्ष्य ॥ आयंतुपितरोमनोजवसः ॥ इत्याभिमंत्र्य ॥ सकृदाछिन्नैर्दधैरवस्तीर्ये ॥
सकृदाछिन्नं वृहिरूणीमृदुस्योनं पितृभ्यस्त्वाभराभ्यहं ॥ अस्मिंस्सीदंतुमेपितरः सोभ्याः पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह ॥ इत्यास्तृणाति ॥
मार्जयंतांपितरोमार्जयंतांपितामहोमार्जयंतांप्रपितामहोमार्जयंतां ॥ एतत्तेअस्मत्पिताअमुकगोत्रअमुकशर्मन्वसुरूपयेचत्वामनु ॥ पित्रेगोत्रायश
र्मणेवसुरूपाययेचतमनुगच्छंतितेभ्यश्चअयंपिंडतस्मैतेस्वधानमः गयायांविष्णुपदेदत्तमस्तु ॥ तदुपरितिलोदकदत्तंनमम ॥ एवंसर्वत्र ॥ यन्मे
माताप्रममादयञ्चचाराननुव्रतं ॥ तन्मेरेतःपितावृत्तामामुरन्योपपद्यतां ॥ पितृभ्यःस्वधाविभ्यःस्वधानमः ॥ पितामहेभ्यःस्वधानमः ॥
प्रपितामहेभ्यःस्वधानमः ॥ अत्रापितरोयथाभागमदध्वं ॥ (अक्षन्नापितरःअमीमदंतपितरःअतीतपंतपितरःपितरःशुधध्वं) ॥ अमी

मदंतपितरः सोम्याः ॥ येसंमानाः समनसः पितरो यमराज्ये ॥ तेषां लोकस्वधानमोयज्ञो देवेषु कल्पतां ॥ येसंजाताः समनसो जीवा जिविषु
माप्रकाः ॥ तेषां श्रीर्मयिकल्पतामस्मिन्लोके गतस्माः ॥ वीरं धत्तपितरः ॥ शेषमन्नं अवघ्राय ॥ पवित्रत्यागः ॥ हस्तापादाप्रैक्षालया
च्यम्य ॥ पवित्रे धृत्वा ॥ मार्जयंतां पितरो मार्जयंतां पितामहो मार्जयंतां प्रपितामहो मार्जयंतां ॥ पितः अभ्यक्षपितामह अभ्यक्षप्रपितामह
अभ्यक्ष ॥ अंक्षवेतिकज्जलं ॥ एतानिवः पितरो वासां स्यतो नोन्यात्पितरो मायोष्ठपितामहमायोष्ठप्रपितामहमायोष्ठवाससो दशां छित्वा पिंडेषु
निदधाति ॥ नमस्कारायेते मंत्राः ॥ नमो वः पितरो रसायनमो वः पितरः शुष्माय नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः स्वधाय नमो वः पितरो मन्यवे न
मो वः पितरो घोराय पितरो नमो वो यष्टस्मिन्लोके स्थयुष्मा स्ते नु यैस्मिन्लोके मंते नु यष्टस्मिन्लोके स्थयुं यंते पां वा सिंष्टा भूयास्तयैस्मिन्लोके हंते पां वा सिंष्टो भू
यासं ॥ गृहान्नः पितरो दत्तसदो वः पितरो जेष्मा ॥ ऊर्जवहंती रमृतं घृतं पयः कीलालं परिस्नुतं ॥ स्वधास्थं तर्पयंतमो पितृन् तृप्यंत तृप्यंत ॥ परतपि
तरः सोम्या गंधीरैः पृथिभिः पूर्यैः ॥ अथापितृन् सुविदवा अपीतय मे न मासं धृमादं प्रदंति ॥ मलोन्वाहुं वामहे नाराशं सेनस्तोमै नपितृणां च मनमधिः ।
आनं एतु मनः पुनः क्रत्येदक्षाय जीवसे ॥ ज्योक्कसूर्यैर्दृशे ॥ पुनर्नः पितरो मनो ददांतु देव्योजनः ॥ जीवं व्रातं सचेमहि ॥ यदंत रिक्षं पृथिवी
मुतथां यन्मातरं पितरं वा जिहिस्मि ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः प्रमुंचतुदुरितायानि च कृमकूरोतु मामनेनसं ॥ सव्यं ॥ कुलाभिष्टुर्थं सव्येन पिंडपूजां क
रिष्ये ॥ पिंडस्थपितरः पाद्यं स्वधा ॥ अर्घ्यं आचमनीयं स्नानीयं स्वधा ॥ गंधं तिलाक्षतानयवाक्षतान् पुष्पाणि तुलसी भृंगराज
त्राणि धूपं दीपं नैवेद्यं तांबूलं दाक्षिणां उत्तरनीराजनदीपं कर्पूरदीपं मंत्रपुष्पं स्वधा ॥ अद्य वर्तमानव्यवहारिकचांद्रमान पुण्यतिथौ ।
प्राचीनाधीती ॥ पितृपि यद्वा न गोत्रा न्शर्मणः वसुरु पान्तान् उद्दिश्य मया क्रियमाणेन पितुः प्रति सांव आह्वीय तिलोदका पिंडप्रदानेन पितृपि नां

मितन्मेजुषस्वशिपिविष्टव्यं ॥ वद्धेतुत्वासुष्टुतयो गिरो मेयूयं पातस्वस्तिभिः सदानः ॥ आशीर्वचनं ॥ अपंहं ॥ द्रांयत्रिपुरो
 डाशमेकादशकपालं निर्वपेद्बद्धो वापरियतो वेंद्रमेव त्रातारस्वेन भागयेयेनोपधावतिस एवैनं त्रायतुं द्रांयार्काश्वमेधवन्ते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यन्म
 हायज्ञो नोपनमेदेते वै महायज्ञस्यांत्येतनूयदं काश्वमेधा विंद्रेमेवाकींश्वमेधवन्तस्वेन भागयेयेनोपधावतिस एवास्मां अंततो मेहायज्ञं चावयत्युपैतं महायज्ञो नम
 ति ॥ एष पितृपन्नः ॥ यजमास्य पितृणां ब्रह्मलोकावात्पिरस्तु ॥ ॐ बृहत्सामं ब्रह्मदृष्टवृष्णि यं त्रिष्टुभोजः शुभितमुप्रवीरं ॥ इन्द्रस्तोमेन पं
 चदशेन मध्यमिदं वातेन सर्गरेण रक्ष ॥ इति मंत्रेण भस्मधारणं ॥ ॐ याते अग्रे यज्ञियां तनूस्ते ह्यारो आत्मा त्मानमच्छावमूनि कृण्वन्नस्तेन र्यापु रूणि ॥
 यज्ञो भूत्वा यज्ञमासीदस्वांयो निजात वेदो भुव आजायमानः सक्षय एहि ॥ इति मंत्रेण आत्मसमारोपणं कार्यं ॥ ये भूताः प्र० श्वचांडाल० ॥ आचम्य ॥
 शांता पृ० ॥ अथ० पुण्यतिथौ मम पितुः प्रतिसावत्सर्गिक श्राद्धांगं परिहणि (अपकर्ष) सद्यस्तिलतर्पणं कारिष्ये ॥ अप० पिता० प्र० तर्पणं कुर्या
 त् ॥ अनेन तिलतर्पणाख्येन कर्मणा भग० प्री० ॥ इति तैत्तिरीयशाखांतर्गत आपस्तंबशाखांक्त श्राद्धसंकल्पप्रयोगः ॥
 ॥ अथ विधुर एव पृष्ठोदिविविधानं कार्यं । आचम्य प्राणाना० । मम पितुः प्रतिसां० विधुरकल्पोक्त अग्नौ करणार्थं पृष्ठोदिविविधानेन अग्निं सिद्धिं
 क० ॥ यत्राग्निं स्थाप्य तत्तिस्थं हिलं कृत्वा ॥ ॐ अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहं निप्रथमोजातवेदाः ॥ अनुसूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीन्नुद्यावापृथिवी आ
 तंतान ॥ ॐ पृष्ठोदिविपृष्ठो अग्निः पृथिव्यां पृष्ठो विश्वा ओपधीरा विवेश ॥ वैश्वानरः सहसा पृष्ठो अग्निः स नो दिवा सरिषः पातु नक्तं ॥ इति मंत्रेणा
 ग्निं प्रतिष्ठाप्याग्निमिधा ॥ ॐ भूभुवः सुवः इति परिषिच्य ॥ अलंकृत्य ॥ अदिते नु मन्यस्वति वरदो भव ॥ चतस्रसामिधमादायाभिचार्य ॥
 गायत्री मंत्रेणैकसमिधां हुत्वा । सावित्रेदं । ॐ तां स्वावितु वरेण्यस्य चित्रामाहवृणे सुमतिं विश्वजं न्यां । यामस्य कण्ठो अदुहत्प्रपीनाः सहस्रधारां पयसां

महीगुंस्वाहा ॥ सवित्रे इदं ॥ ॐ अद्या नो देवसावितः प्रजावंत्सावी सौभगं ॥ परां दुष्प्रमियं सुवस्वाहा ॥ सवित्रे ॥ विष्वां निदेवसावित दु
 रितानि परां सुव ॥ यद्भद्रं तन्म आसुवस्वाहा ॥ सवि ॥ अदिते न्वमं इति परिषिच्य ॥ अग्निसं पूज्य ॥ अग्ने त्वन्नो ॥ अनेन पृष्टो दिवि विशा
 नेन भगवान्परमेश्वरः प्रायतानमम ॥ इति तैत्तिरीयशास्त्रोक्तं पृष्टो दिवि विशानं वैशेषिकप्रयोगः ॥ अथ संक्षिप्तदर्शश्राद्धप्रयोगः ॥ वैश्वदेवं
 कुं ॥ आचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य ॥ विष्णुवि ॥ प्राचीनावीति । पितृपितामहप्रपितामहानां अमुकगोत्राणां अमुकशर्माणां सपत्नीकानां
 वसुवृद्धादित्यस्वरूपाणां मातामहमातुः पितामहमातुः प्रपितामहानां अ० गो० अ० श० सपत्नीकानां व० ॥ दर्शश्राद्धब्रह्मार्पणनेविधिना करिष्ये ॥ वर्तु
 लमंडलं कृत्वा ॥ अयंगंधाः अयंतिलं कुशाः ॥ पितरादिमातामहांताः पितराः आगतं सुस्वागतं ॥ ब्राम्हणस्य पादयोः अन्नं नममगंधं नममतिलाक्षतपुष्पं
 हस्ते तुलसीदलानि ॥ पितृपितामहप्रपितामहभूर्भुवः स्वधा इदं वः पाद्यं ३ मातामह ० इदं वः पाद्यं ३ सुपाद्यं ॥ शन्नो देवीरभिष्टुय आपो भवन्तु पीतये ॥ शंयोर
 भिक्षवंतु नः ॥ शुक्रमसिज्योतिरसिते जोसि देवो वः सवितोऽत्पुना त्वच्छिपवित्रेण वसो सूर्यस्पर्शमभिः ॥ सव्यं ॥ चरणं प० रेम ॥ नमो ब्रम्ह ० नमः ॥
 हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य ॥ आचम्य ब्राम्हणै सह ॥ प्राणायामः । दर्शश्राद्धांगब्राम्हणपूजनं करिष्ये । अर्घ्यस्थाने संवलपः । अस्तु संकल्पसिद्धिः ॥ अप०
 । गंधाः सुगंधाः इमानि पुष्पाणि तुलसीदलसहितानि सुपुष्पाणि ॥ धूपवो धूपः—सुधूपः ॥ एष ते दीपः—सुदीपः । अनुलेपनार्थं गोपीचंदनं—सुचंदनं
 ॥ धारणार्थं यज्ञोपवीतं—सूपवीतं ॥ फलार्थं पूगफलं—सुफलं ॥ आच्छादनार्थं किंचिद्विरण्यं—आस्त्वाच्छादनं ॥ पवित्रार्थं श्मेकुशाः—अस्तु पवित्रं ॥
 सर्वभावे तिलाः ॥ इदं पितृभ्यां नमो अस्त्वद्यये पूर्वी साय उपसर्गसर्ग्युः ॥ येषां र्थि वैरजस्यानि पत्तो येषां नूनं सुवृजना सुविशु ॥ एतानि अत्र

१ मातृपितामहिप्र, अ. गो. अ. श. व० ॥ २ मातामहीमातुः पि. अ. गो. अ. श. व० ॥ दर्शपार्वणं । अयंप्रचारः । विश्वप्रकाशादिग्रंथे सपत्नीकानां । इत्युक्तं

गंधपुष्पधूपदीपआच्छादनांताःपंचोपचाराःसर्वेसंपूर्णाभवन्तु ॥ अर्चनविधेर्वर्चितमस्तु ॥ सव्यंविष्णोस्मरणपूर्वकमंडलादिपात्रासादनंक०
 -कुरुष्व ॥ (देवस्थानेचतुरस्रमंडलंकृत्वा) ॥ पितृस्थानेवर्तुलमंडलंकृत्वा ॥ अभिवार्य ॥ मूर्धानंदिबोअंगतिपृथिव्यावैश्वानरमृताय
 जातमग्निं ॥ कविस्संभ्राजमतिथिंजनानामासनापात्रंजनयतंदेवाः ॥ आमासुपक्रमैरयंआसूर्यश्रोहयोदिवि ॥ घर्मन्नसापंतपतासुवृत्ति
 भिर्जुष्टुंगेर्विणसेगिरः ॥ सोमोयेतुसोमोअवैतमाशुसोमोवीरंकर्ण्यंददातु ॥ सादन्यंविदुष्यंसभेयंपितुश्चावण्योददशदरुमै ॥ गायत्री
 मन्त्रेणपात्रस्थमन्नंप्राक्ष्य ॥ अपसव्यं ॥ सत्यंत्वर्त्येनपरिपिचामि ॥ पृथ्वीतेपात्रंघौरपिधानंब्राह्मणस्त्वामुखेअमृतमृतंजुहोमिस्वधाब्राह्मणा
 नांत्वाविद्यावतांप्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसिमैषांक्षेष्टाअमुत्रामाप्मिलोके ॥ इदंविष्णुविंसुरे ॥ स्वधाश्रीविष्णोःकव्यंरक्षस्व ॥ अस्मत्पि
 तरांदेवताःएतद्वःकव्यंसपरिकरंदत्तंचदास्यमानंचआतृप्तेस्तृत्पिपर्यंतंगयइयंभूमिःमयागदाधरोभोक्ताभोक्ताचब्रह्माब्रह्मरूपमन्नंकल्पितरजतपात्रस्थ
 तमन्नंअक्षयवटलायेयं ॥ पितृंमातामहंमहेभ्यःगोत्रेभ्यःशर्मभ्यःइदमिदमन्नंअमृतरूपेणसंपद्यंतांस्वधाकव्यंनमम ॥ गयायांदत्तमस्तु ॥
 गयागदाधरप्रीतोभवतु ॥ येचहपितरोयचेनेहयाश्चविद्ययाउंचनप्रविश ॥ अग्नेतान्वेत्थयदितेजातवेदस्तयांप्रत्तस्वधयामदंतुस्वधानमः ॥
 यथासांकल्पितमन्नंप्रियतां ॥ सव्यं ॥ ब्रह्मार्पणंब्रह्महविःसमेविष्णुःप्रसीदतु ॥ उपवीती ॥ ईशानविष्णुःकमलासनकार्तिकेयोवन्दित्रया
 कंरजनीशगणेश्वराणां ॥ क्रौंचमरंदंकलशोद्धवकश्यपानांसभ्यावसथ्यदधिकण्वमतंगवानां ॥ संध्यात्रयाश्रवटफल्गुगदाधराणांपादानमामि
 सततांपितृमुक्तिहेतोः ॥ गयायैनमः ॥ गदाधराय० ॥ पुंडकाक्षाय० ॥ काशीविश्वेश्वराय० ॥ गयेयंगयेयं ॥ देवतानैवेद्यं ॥ अपसव्यं ॥
 एकोविष्णुभुगव्ययः ॥ अनेनममपितुःदर्शश्चाद्रीयब्राह्मणभोजनेनतेनश्रीपितरःस्वरूपीश्रीमज्जनार्दनवासुदेवःप्रीयतां ॥ दशगायत्रीन्जपेत् ॥

॥ श्राद्ध०

॥ ११ ॥

अपेक्षितं याचितव्यं त्याज्यं चैवानुपेक्षितं ॥ उपविश्य सुखेनैव भोक्तव्यं स्वस्थमानसैः ॥ विद्यमानशाकपाकादिपदार्थेषु यद्वाचेततद्वाह्यं यन्न रोचेत त
 त्याज्यं यथा सुखं जुषध्वं—जुषामहे ॥ दक्षिणां दत्त्वा ॥ यस्य स्मृत्या० अनेन दर्शश्राद्धांगपार्वणब्राह्मणभोजनाख्येन कर्मणा भगवान् परमेश्वरः
 प्रीयतां नमः ॥ विष्णवे नमः ॥ इति दर्शश्राद्धपार्वणविधिः ॥ अक्षय्यतृतीया ॥ अद्य० पुण्यतिथौ युगादिश्राद्धपार्वणविधिना करिष्ये ॥
 दर्शश्राद्धवत्कुर्यात् ॥ उदकुंभदानं ॥ अद्य० मम पितृणां अक्षय्यतृप्त्यर्थं ब्राह्मणाय उदकुंभदानं क० ॥ उदकुंभपूजां कृत्वा तपंचोपचारैः संपूज्य ॥
 ब्राह्मणपूजां कृत्वा ॥ एष धर्मघटो दत्तो ब्रह्मा विष्णु शिवात्मकः ॥ अस्य प्रदानात् पुण्यं तु पितरोऽपि पितामहाः ॥ इदं उदकुंभदानं अमुकशर्मणे
 ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददं ॥ इति अक्षय्यतृतीया युगादिश्राद्धसं० ॥ ॥ संक्रांति ॥ अद्य० पुण्यतिथौ अयनश्राद्धपार्वणेन विधिना करिष्ये ॥
 दर्शश्राद्धवत् ॥ तिलगुडदानं ॥ मम पितृभ्यः ब्राह्मणाय तिलगुडदानं क० ॥ तिलस्नाई तिलोद्वृत्तिं तिलोदकीं ॥ तिलभुक्ति
 लदा ताचापदतिलाः पापनाशन ॥ इदं तिलगुडदानं स दक्षिणा कं अमुकश० ब्राह्म० संप्रददे ॥ इति संक्रांतप्रयुक्तश्राद्धविधिः ॥

प्रायश्चित्तश्राद्धभोजने—दशकृत्वः पिवेदापो गायत्र्या श्राद्धभुग्विजः ॥ ततः संध्यामुपासीत जपे च जुहुयादपी ॥ उच्चार—आवाहनाभ्यसं कल्पपिंडे
 दाना न्नदानयोः ॥ पिंडाभ्यंजनकाले तु तथैवांजनकर्मणि ॥ अक्षय्यासनपाद्ये पुगोर्द्विनाम प्रकाशयेत् ॥ ॥ सपिंडीकरणादूर्ध्वं यावद्भुत्रयं भवेत् ॥
 तावदेव न भोक्तव्यं तद्दीने श्राद्धमात्रके ॥ प्रथमाद्वेष्ट्यादिभोजी द्वितीये मांसभक्षकः ॥ ततो ये रक्तभोजी स्याच्छुद्धं श्राद्धं चतुर्थके ॥—धर्मसिंधु ॥ ॥

। इत्यापस्तंबोक्तश्राद्धसंकल्पसमाप्तः ।